

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ДОМЕННЕ ІМ'Я ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

студентки 2 курсу, 6 м групи,
спеціальності 081 «Право»,
спеціалізації

«Цивільне право і процес»

Мошегової Олександри Вікторівни

Науковий керівник

к.ю.н., доц.

Івасин Олександр Романович

Гарант освітньої програми

д.ю.н.

Примак Володимир Дмитрович

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ДОМЕННИХ ІМЕН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	7
1.1. Поняття доменного імені та його місце в системі об'єктів цивільного права	7
1.2. Співвідношення доменного імені з торговельною маркою.....	18
РОЗДІЛ 2. ПРАВО НА ДОМЕННЕ ІМ'Я ТА СПОСОБИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ	25
2.1. Кіберсквотинг в Україні	25
2.2. Способи захисту прав на доменне ім'я.....	33
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47

ВСТУП

Актуальність теми. З огляду на динамічні процеси розвитку інформаційних технологій, питання захисту права на об'єкти інтелектуальної власності набуває нового значення, так як способи його порушення видозмінюються.

Актуальність теми підтверджується також тим, що зростає інтенсивність використання об'єктів інтелектуальної власності, а права на результати інтелектуальної діяльності та засоби індивідуалізації набувають значення одного з основних об'єктів економічного обороту. Важливим завданням в таких умовах є законодавче врегулювання суспільних відносин, пов'язаних зі створенням та використанням об'єктів інтелектуальної власності, забезпечення захисту прав їх власників, що відповідатиме вимогам часу.

Особливої уваги в цьому контексті заслуговує доменне ім'я, яке стає предметом правочинів і спірних відносин. З огляду на те, що правова природа доменних імен чітко не визначена в науковій літературі та на нормативно-правовому рівні, актуальним є дослідження правового статусу доменного імені в цивільному праві.

Доменне ім'я як засіб індивідуалізації досліджувалося багатьма науковцями. Так, Н. М. Булат розглядає питання історичного розвитку правового регулювання доменних імен, поняття кіберсквотингу та його види [2; 3]. О. Дорошенко, Н. Мінченко, О. Берестюк у своєму дослідженні розглядають причини виникнення конфліктів торговельних марок і доменних імен та способи їх вирішення [62]. К. Г. Некіт досліджує особливості доменного імені як об'єкта цивільних прав та розмежування доменних імен і товарних знаків [29; 30]. Н. О. Попова досліджує явище кіберсквотингу в Україні [54], А. Самусь та Д. Ткаченко розглядають питання правової охорони та методів захисту доменних імен в Україні [56].

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає в дослідженні особливостей доменного імені як об'єкта цивільного права України.

Для досягнення поставленої мети передбачається виконання таких **завдань**:

- дослідити різні підходи щодо тлумачення поняття доменного імені, визначити його місце в системі об'єктів цивільних прав;
- проаналізувати співвідношення поняття «доменного імені» із суміжними цивільно-правовими категоріями, зокрема зі знаком для товарів і послуг;
- дослідити явище кіберсквотингу та проаналізувати особливості його застосування в Україні;
- проаналізувати способи захисту цивільних прав.

Об'єктом дослідження виступають правовідносини, що виникають у зв'язку з набуттям та реалізацією прав на доменні імена.

Предмет дослідження – доменне ім'я як об'єкт цивільних прав.

Методи дослідження. У роботі були використані формально-юридичний, порівняльно-правовий методи дослідження, аналіз, синтез, узагальнення та систематизація, метод тлумачення правових норм та інші загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема, за допомогою формально-юридичного методу дослідження ми встановили сутність, доменного імені та кіберсквотингу, зміст даних правових категорій. Використання аналізу, синтезу, методу тлумачення правових норм дало нам можливість визначити особливості закріплення доменного імені в правових актах, його правовий статус, проаналізувати проблемні й суперечливі положення актів законодавства, що регулюють правовий статус доменних імен в Україні. Порівняльно-правовий метод у нашому дослідженні був потрібний для визначення проблемних аспектів співвідношення доменного імені із суміжними категоріями, зокрема із знаком для товарів та послуг.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що у ході нашого дослідження було визначено проблемні питання правового статусу

доменного імені в сучасному цивільному праві, особливостей явища кіберсквотингу в Україні, а також способів захисту права на доменне ім'я та їх закріплення в національному законодавстві.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Доменне ім'я як об'єкт цивільних прав», що опублікована у збірнику наукових статей «Цивільне та комерційне право: виклики сьогодення». К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 156-161.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та обґрунтовані пропозиції, зроблені нами за результатами дослідження, можуть бути використані для проведення подальших наукових розробок у сфері дослідження правового статусу доменних імен, використовуватись як додаткові матеріали при проведенні лекційних і практичних занять з курсу цивільного права України, права інтелектуальної власності.

Структура роботи визначена предметом, метою, завданнями і логікою наукових пошуків. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, який містить 53 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ДОМЕННИХ ІМЕН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

1.1. Поняття доменного імені та його місце в системі об'єктів цивільного права

До традиційних засобів індивідуалізації товарів та учасників господарського обігу відносяться знаки для товарів та послуг (торговельні марки), зазначення походження товару, комерційні найменування та промислові зразки та ін. Із розвитком мережі Інтернет з'являються новітні засоби індивідуалізації, серед них можемо виділити доменне ім'я [1, с. 669].

Домени є фундаментальними основами цифрових технологій та необхідним елементом адресації в мережі Інтернет, дозволяють замінити IP-адресу, що складається з довгої цифрової послідовності, більш інформативним словесним позначенням, за допомогою якого ідентифікують певний веб-сайт. З позиції технічних наук доменне ім'я – це символічне позначення IP-адреси комп'ютера – числа, яке складається з чотирьох байтів. Зважаючи на специфіку пам'яті людини, яка фіксує буквені позначення, а не цифри, тому було вирішено ввести спеціальні символічні назви – домени і доменні імена.

Так, з метою зручності сприйняття та запам'ятовування була створена доменна система імені (Domain Name System – DNS), за допомогою якої здійснюється зіставлення абстрактного, але більш інформативне символічне (словесне) позначення – ім'я (gov.ua) та конкретну IP-адресу в мережі Інтернет, що являє собою набір цифр, розділених крапками (198.198.689.200).

У практичному сенсі домен став відігравати важливу роль та велику економічну цінність, оскільки:

- домени можуть вказувати на характер (зміст) інформації, розміщеної на відповідному сайті, або на його власника (наприклад, toyota.com або court.gov.ua);
- домени стали цінними активами для бізнесу, права на нього та є предметами різних договорів.

У сучасному світі економічна цінність домену, що представляє собою загальноживане слово, може сягати майже \$ 100 млн, тому вартість доменів можна порівняти із вартістю інших об'єктів права інтелектуальної власності, таких як торговельні марки. Найдорожчі домени належать до найпопулярнішої доменної зони – .com. Зокрема, домен LasVegas.com був проданий у 2005 році за 90 млн доларів, домен Carinsurance.com у 2010 році за 49,7 млн доларів, домен PrivateJet.com в 2012 році за 30,1 млн доларів [70].

На сучасному етапі всі доменні імена перебувають у власності ICANN – державної некомерційної організації США. Єдиний каталог Internet, який визначає основу DNS, знаходиться у державній організації SRI International – Menlo Park, CA, US (Менло Парк, Каліфорнія, США). У власності SRI International є корінний нульовий домен (WWW) та усі домени верхнього рівня (ru, com, org тощо). ICANN делегувала права з реєстрації та адміністрування доменів верхнього рівня національним реєстраторам. В Україні послуги щодо адміністрування та відповідного супроводження домена UA та публічних доменів у ньому здійснює ТОВ «Хостмастер». Національні реєстратори надають права з реєстрації доменів на умовах договору про адміністрування домену [1, с.669].

В Україні на нормативно-правовому рівні поняття доменного імені визначається низкою законодавчих та підзаконно-правових актів. Так, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 12.04.2002 р. № 522 «Про затвердження Порядку підключення до глобальних мереж передачі даних» домен – це частина адресного простору в мережі Інтернет, призначену для ідентифікації комп'ютера або групи комп'ютерів. За принципом ієрархії, домени поділяються на піддомени або домени нижчих

рівнів; доменне ім'я – це буквено-цифровий вираз, що ідентифікує будь-який комп'ютер абонента у мережі Інтернет [60].

У ст. 1 Закону України від 15.12.1993 року № 3689-ХІІ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» під доменним ім'ям розуміють ім'я, яке використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті [58]. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про телекомунікації», домен визначається як частина ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, яка має унікальну назву, що її ідентифікує, обслуговується групою серверів доменних імен та централізовано адмініструється.

Цей закон виділяє також ієрархічну структуру домену:

- 1) домен верхнього рівня «домен.UA» – створений на основі кодування назв країн відповідно до міжнародних стандартів, для обслуговування адресного простору українського сегмента мережі Інтернет;
- 2) домен другого рівня – частина адресного простору мережі Інтернет, що розташовується на другому рівні ієрархії імен у цій мережі [59].

Н.П. Бааджи, досліджуючи структурні елементи доменних імен відзначає, що доменні імена верхнього першого рівня типу Generic (gTLDs) охоплюють найбільш широкі ділянки віртуального Інтернет-простору та спрямовані на визначення географічної або тематичної ознаки сайту. Вони поділяються на національні домени та домени загального користування. Вони підлягають класифікації, зокрема за географічним та за тематичним критеріями [1, с.700].

Так, кожній державі належить власне доменне ім'я, за допомогою якого ідентифікується певний сегмент Інтернет-простору за географічним критерієм («.ua» – Ukraine (Україна), «.ru» – Russia (Росія) та ін.). Серед держав-лідерів національних доменів виступають німецький домен «.de» та англійський «.co.uk» (їх нараховується мільйони).

За тематичним критерієм серед доменів загального користування виділяють такі категорії:

1) домени загального користування, до яких відносяться «.com» – комерційні організації, «.net» – networks, домени мережевих провайдерів, «.org» – неурядові та некомерційні організації, «.info» – засоби масової інформації, «.biz» – Business Organizations – аналог домену «.com», «.name» – персональні сторінки;

2) спеціальні домени загального користування – «.aero» – домен для представників авіаперевізниць; «.coop» – домен для кооперативів; «.museum» – домен для музеїв і прив'язаних до них організацій; «.pro» – домен для юристів, бухгалтерів і представників інших професій; домени обмеженого користування – «.int» – міжнародні організації і бази даних; «.edu» – освітні установи; «.gov» – установи і організації уряду США; «.mil» – збройні сили США [1, с.700].

Щодо доменних імен другого рівня, то вони можуть належати різним юридичним і фізичним особам і визначатися залежно від територіального їх розташування, найменування юридичної особи тощо, за бажанням особи, яка подає заявку на реєстрацію доменного імені. При написанні домені імена другого рівня відділяються від імен першого рівня знаком, завдяки чому таким ім'ям легко оперувати й визначати за його структурою розташування сервера або тематику сайту. Структура доменного імені другого рівня представлена таким чином: «.name.ua», «.name.com», «.name.net» тощо.

Доменні імена третього рівня включаються в домен вищого рівня, якому вони підпорядковуються, та встановлюються власником імені домену на власний розсуд.

На підставі аналізу положень нормативно-правових актів, які дають визначення поняттю «домен», впливає, що на законодавчому рівні не уніфіковано підходи щодо розуміння цього терміна та недостатньо детально врегульовано цю сферу суспільних відносин, що породжує проблеми при спробах визначення правової природи доменного імені.

З одного боку вітчизняне законодавство не відносить доменні імена до об'єктів інтелектуальної власності, а з іншого – в нормативному регулюванні

не можна прив'язувати об'єкт до конкретного виду його використання. Тому погоджуємось із позицією О.О. Кулініч, яка вважає, що відсутність належного нормативно-правового регулювання режиму доменних імен, кваліфікації їх як об'єктів права інтелектуальної власності сприяє зловживанню правами на доменне ім'я, утруднює вирішення судових спорів у випадках конфлікту прав на доменні імена з правами на інші засоби індивідуалізації [21, с.199].

Протягом останніх років у рамках вдосконалення правового регулювання сфери права інтелектуальної власності була схвалена Концепція реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні від 1 червня 2016 року, в якій доменне ім'я вперше було чітко віднесене до об'єктів права інтелектуальної власності. На жаль, подальшого розвитку законодавчого регулювання відносин у сфері доменних імен наразі не відбувається [3, с.569].

У науковій літературі найчастіше доменне ім'я трактується як унікальне буквене, цифрове, символічне позначення або комбінація таких позначень, зареєстроване в реєстрі доменних імен відповідно до правил, встановлених Організацією по привласненню імен і адрес в Інтернеті (Internet Corporation For Assigned Names and Numbers – ICANN), призначення якого полягає в ідентифікації певного інформаційного ресурсу, пристрою або групи пристроїв в Інтернеті [21, с. 195].

Слід погодитися із К.Г. Некіт, яка відзначає, що правову природу прав на доменне ім'я на сучасному етапі не можна визначити однозначно, з цього приводу в правовій науці висловлюються різні думки, які можна об'єднати в межах різних підходів [29, с. 41]. Так, нині ведуться дискусії щодо того, чи слід вважати доменне ім'я майном, і, відповідно, об'єктом права власності, чи це є об'єкт права інтелектуальної власності. При цьому деякі науковці розглядають доменне ім'я як особливий об'єкт виключних прав, який не можна віднести до об'єктів права інтелектуальної власності [27, с. 123].

Проаналізуємо детальніше позиції науковців у межах різних підходів щодо визначення правової природи доменного імені та прав на нього.

Так, прихильники першого підходу визнають права на доменні імена абсолютними майновими правами. Відповідно до цієї позиції, праву правовласника протиставляється обов'язок усіх не порушувати це право (для прикладу – право власності) [41, с. 54]. Із позиції представників другого підходу випливає, що доменне ім'я – це майно за своєю суттю, що пояснюється набуттям власником домену прав на підставі договору, які, у свою чергу, мають відносний характер. У такому розумінні праву правоволодільця протиставляється обов'язок конкретної особи – контрагента за договором із правоволодільцем (приклад відносного права – договір надання юридичних послуг), який може бути реалізований лише тільки на підставі договору з певним реєстратором і в межах такого договору [29, с. 40].

Слід відзначити, що на практиці більш поширеним є другий підхід, оскільки нерідко судді не розуміють, яким саме чином захищати права на доменні імена. Підтверджує таку позицію ст. 418 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), згідно з якою об'єктом права інтелектуальної власності може бути визнаний тільки той об'єкт, що визначений цим Кодексом та іншим законом [20]. Водночас у переліку об'єктів інтелектуальної власності відповідно до ст. 420 ЦК України немає згадки про доменне ім'я, відсутній і спеціальний законодавчий акт, яким би врегульовувалась досліджувана сфера правових відносин.

Проте перелік об'єктів інтелектуальної власності, визначений цією нормою ЦК України, не є вичерпним, що пояснюється розвитком творчої діяльності людини, науково-технічним прогресом, в умовах якого з'являються нові об'єкти права інтелектуальної власності. Такі обставини призводять до різниці в наукових поглядах дослідників щодо правової природи доменних імен.

Що стосується першого підходу, який широко досліджується правовою наукою, то варто відзначити таке. Науковці відносять доменне ім'я до об'єктів права інтелектуальної власності, оскільки підбір і вибір позначення для його реєстрації слід ідентифікувати як результат інтелектуальної діяльності, адже вибір доменного імені, що добре запам'ятовується, легко повторюється і викликає правильні асоціації, є достатньо складним завданням. Тож людина, відповідно до свого інтелектуального розвитку, навикам і здібностям, вигадує позначення і реєструє його як доменне ім'я.

Доменне ім'я має спільні ідентифікуючі ознаки із засобами індивідуалізації, оскільки дозволяє індивідуалізувати ресурс в Інтернеті і навіть стати брендом. Під доменом науковці розглядають індивідуалізуючий символ, за допомогою введення якого користувач отримує доступ до певного Інтернет-ресурсу, до конкретної IP-адреси, символьним позначенням якого він є [26, с. 886]. На думку А. Кодинець, домен є словесним позначенням, яке використовується для ідентифікації інформаційного простору та орієнтації користувачів у мережі Інтернет, пошуку інформації про товари, послуги, характер та сферу діяльності певного суб'єкта [15, с. 18].

Характеризуючи доменне ім'я як засіб індивідуалізації фізичних та юридичних осіб в мережі Інтернет, слід звернути увагу на його основні характерні риси, зокрема такі:

- 1) доменне ім'я ідентифікує масив сторінок у глобальній мережі, оскільки сторінки в рамках одного доменного імені, як правило, взаємопов'язані, пошук будь-якої сторінки на домені можливий з його «домашньої сторінки»;
- 2) доменне ім'я виражається в буквенному або цифровому позначенні;
- 3) доменне ім'я використовується на підставі реєстрації, здійснюваної недержавними організаціями в різних країнах по всьому світу [5, с. 139];
- 4) доменне ім'я має нематеріальний характер, що проявляється в тому, що вони існують виключно тоді, коли є мережа Інтернет;

5) особливості форми виразу – доменне ім'я має особливу форму виразу в електронному вигляді, є необмеженим у просторі та може використовуватись необмеженим колом осіб;

6) доменне ім'я має виключний характер, оскільки у світі не може існувати одночасно двох тотожних повноцінно функціонуючих доменних імен;

7) міжнародний характер використання доменних імен, який не може бути обмежений кордонами певної країни;

8) особлива комерційна цінність, оскільки функціональне призначення доменного імені включає не лише адресацію в Інтернеті, але і функції, аналогічні функціям товарних знаків [21, с. 195].

Доменне ім'я характеризується всіма ознаками обігодатності, оскільки:

- кожне доменне ім'я є унікальним;
- права на кожне доменне ім'я є винятковими і належать володільцю (адміністратору) доменного імені;
- право на доменне ім'я є відчужуваним, тобто може бути передане від однієї особи іншій;
- доменне ім'я має певну цінність, тобто має ринкову вартість [60].

У практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) також дається тлумачення доменного імені як різновиду майна та, відповідно, об'єкту права власності. Так, у рішенні по справі *Raeffgen GmbH v. Germany* від 18 серпня 2007 року ЄСПЛ дійшов таких висновків. Відповідно до ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, кожна особа має право вільно користуватися і розпоряджатися своїм майном; ніхто не може бути позбавлений свого майна, інакше як на користь суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Як відзначає ЄСПЛ, теорія «власності», відображена в ст. 1 Протоколу №1, «має самостійне значення, яке не обмежується володінням лише

матеріальними речами і яке не залежить від формальної класифікації в національному праві. Інші конкретні права і інтереси, що створюють майно, також можуть розглядатися як «права власності», а відповідно, і як «об'єкти власності» в цілях даної статті». З метою ідентифікації певного об'єкта як об'єкта прав власності, потрібно встановити, чи зачіпаються при його використанні фінансові інтереси та чи має економічну цінність визначений об'єкт.

Таким чином, ЄСПЛ відносить до об'єктів власності об'єкти інтелектуальної власності, а також ліцензії [8]. Така позиція ЄСПЛ щодо права на доменне ім'я є тією основою, яка дає можливість науковцям та юристам-практикам розвивати напрями дослідження цієї сфери, а саме: вивчати можливості застосування традиційних засобів захисту права власності безпосередньо для захисту прав на домени, визначати особливості обігу зазначених об'єктів в цивільному обороті та виявляти інші особливості названих благ, які мають знаходити адекватну правову регламентацію.

Слушність таких висновків підтверджується і в ході аналізу вітчизняної концепції права інтелектуальної власності. Так, ст. 419 ЦК України визначає, що право інтелектуальної власності та право власності на річ існують як самостійні правові категорії, що обумовлено наявністю між об'єктами права інтелектуальної власності та матеріальними об'єктами права власності таких відмінностей, як:

- 1) результат інтелектуальної діяльності може бути визнаний об'єктом права інтелектуальної власності лише відповідно до вимог закону;
- 2) існування права інтелектуальної власності, хоча воно і є абсолютним, обмежено певним строком [20].

Із визначеного випливає, що право інтелектуальної власності та право власності на річ є самостійними, передача кожного з цих прав є самостійним юридичним фактом, який породжує, змінює, припиняє самостійні правовідносини. Внаслідок цього перехід права власності на річ, у якій був

зафіксований об'єкт творчої діяльності, не означає переходу права на об'єкт права інтелектуальної власності, і навпаки.

Таким чином, вітчизняна правова наука розглядає право інтелектуальної власності як особливий різновид права власності, а, відповідно, і речових прав на специфічний об'єкт – результати інтелектуальної, творчої діяльності [49, с. 250-251]. Виокремлення права інтелектуальної власності в особливий різновид права власності і, відповідно, виділення правовідносин інтелектуальної власності, є необхідним, зокрема, для забезпечення розмежування прав на матеріальні носії та самі результати інтелектуальної, творчої діяльності, тобто для забезпечення можливості передачі прав на матеріальні об'єкти, у яких виражені результати творчої діяльності із збереженням прав творців на сам результат творчості.

В умовах цивільного обігу не має суттєвого значення пошук ознак, які забезпечили б визначення доменного імені як об'єкту права інтелектуальної власності. Потреби цивільного обігу визначають необхідність визначати доменне ім'я як особливе майно, майнове право [27, с. 127]. Таке розуміння не суперечить вітчизняній концепції права власності. Нагадаємо, що об'єктом права власності відповідно до ст. 316 ЦК України є річ (майно). А відповідно до ст. 190 ЦК України, майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Майнові права є неспоживчою річчю. Вони визнаються речовими правами.

Враховуючи прецедентну практику ЄСПЛ, доменне ім'я може бути віднесене до об'єктів права власності, тому необхідно встановити, чи зачіпаються при його використанні фінансові інтереси та чи є економічна цінність у такого об'єкта.

Так, власник доменного імені має право самостійно визначати способи його використання – наприклад, розмістити рекламу, сайт про послуги та/або товари, зробити доступ платним або безкоштовним, може здати доменне ім'я в оренду, може продати його тощо. З огляду на це, виняткове право на

використання доменного імені має економічну цінність, а відповідно, є правом власності в значенні ст. 1 Протоколу №1 до Конвенції про захист прав людини і основних свобод [37].

Заборона на використання та розпорядження доменними іменами, яка не передбачає перехід прав заявника за його договорами з реєстратором, є контролем за використанням власності, майна в розумінні § 2 ст. 1 Протоколу № 1. Заборона на використання і розпорядження доменними іменами сприяє захисту загального законного інтересу в підтриманні функціонуючої системи захисту товарних знаків та/або інших позначень, бо спрямована на запобігання неправомірному використанню третіми особами розрізнявальної здатності та репутації охоронюваних знаків та імен, що завдає збитків їх володільцям.

Такий висновок ЄСПЛ робить виходячи з уявлення про те, що право власності є проявом людської свободи, не може бути повністю необмеженим і правопорядок, який регулює суспільне співіснування, може встановити певні межі абсолютної свободи власника, покладаючи на «власність» деякі «обмеження і інтересах суспільства» або «в інтересах приватних осіб» [59].

Таким чином, щодо поняття доменного імені та його правової природи не існує однозначного підходу в юридичній науці, а на законодавчому рівні регламентація правового режиму доменних імен забезпечується недостатньо. Позиції науковці щодо визначення правової природи доменного імені можна згрупувати в межах двох підходів:

- 1) перший підхід – прихильники цієї позиції відносять доменне ім'я до об'єктів права інтелектуальної власності;
- 2) другий підхід – прихильники цієї позиції не визначають доменне ім'я об'єктом інтелектуальної власності, посилаючись на відсутність його закріплення в ЦК України або ж в спеціальному законодавстві.

Проаналізувавши характерні ознаки доменного імені, можна визначити його як засіб ідентифікації певного інформаційного ресурсу в Інтернеті, який

за певних умов є похідним засобом індивідуалізації фізичних та юридичних осіб у мережі Інтернет.

1.2. Співвідношення доменного імені з торговельною маркою

У сфері відносин інтелектуальної власності на сучасному етапі однією із ключових проблем є питання визначення правової природи та забезпечення належного правового регулювання доменних імен, які на сьогодні не мають чіткого визначення, правил реєстрації та захисту, у зв'язку з чим доволі часто доменні імена намагаються реєструвати та захищати як торговельні марки. Така невизначеність породжує дискусії щодо необхідності розмежування торговельних марок і доменних імен, адже доменне ім'я є специфічним, має особливу правову природу та специфіку правового регулювання.

Для того щоб провести аналіз співвідношення доменного імені з торговельною маркою, необхідно проаналізувати поняття «торговельна марка».

Найбільш поширеним способом індивідуалізації товарів і послуг виступають торговельні марки. Торговельна марка належить до об'єктів права інтелектуальної власності певною мірою умовно, тобто вона, як і доменне ім'я – некласичний об'єкт інтелектуальної власності. Така особливість торговельної марки пов'язана із тим, що вона не завжди є результатом творчої інтелектуальної діяльності, але разом з тим внаслідок схожості або подібності конструкції прав на такий об'єкт із іншими правами отримує правову охорону поряд із об'єктами, що є результатом інтелектуальної творчої діяльності [66].

На законодавчому рівні поняття «торговельна марка» визначається неоднозначно. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 року, торговельна марка розглядається як позначення, за допомогою якого розрізняють товари та послуги між однорідними товарами і послугами різних осіб [58].

Відповідно до п. 2 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», об'єктом торговельної марки може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, зокрема, слова, у тому числі власні імена, літери, цифри, зображувальні елементи, кольори та комбінації кольорів [58].

Отже, із законодавчих визначень випливає, що торговельна марка являє собою будь-яке позначення або їх комбінацію, які придатні для вирізнення товарів (і/або послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (і/або послуг), що виробляються (надаються) іншими особами.

Водночас ст. 420 ЦК України відносить торговельні марки (знаки для товарів і послуг) до об'єктів інтелектуальної власності, торговельною маркою відповідно до ст. 492 ЦК України може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються(надаються) іншими особами [20]. Такими позначеннями можуть бути слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів.

Слід відзначити, що в ЦК України та Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» наводиться невичерпний перелік позначень, які можуть бути об'єктами марок. Водночас вищенаведеним законом визначається, що обсяг правової охорони, що надається, визначається зображенням марки і засвідчується свідоцтвом з наведеною в ньому копією внесеного до Реєстру зображення марки, заявка на реєстрацію якого має містити зображення позначення, що заявляється. Із цього випливає, що торговельна марка може бути об'єктивованій у формі, що є придатною для графічного відтворення.

Таким чином, торговельна марка повинна ідентифікувати товар або послугу.

Основними характеристиками торговельної марки є такі:

- вона являє собою позначення, тобто символ (слово, власне ім'я, комбінація кольорів);
- вирізняє із загальної маси однорідних товарів певний товар або послугу;
- основне призначення полягає у «індивідуалізації» товарів і послуг.

Окрім цього, до істотних ознак, що відрізняють торговельну марку від інших засобів індивідуалізації та деяких результатів інтелектуальної діяльності, належать нематеріальний характер, комерційна цінність, інформаційний зміст, розрізняльна здатність, територіальний характер [66].

Слід констатувати, що в сучасних умовах доменне ім'я може відображати той чи інший об'єкт інтелектуальної власності. Наразі в найменуваннях доменів використовуються короткі словесні позначення, що можуть бути частиною фірмового найменування або торговельної марки або їх фрагментом. Так, як справедливо відзначає К.Г. Некіт, доменне ім'я має багато спільного із засобами індивідуалізації, зокрема із торговельною маркою, оскільки дозволяє індивідуалізувати товар, послугу або суб'єктів господарювання чи інформацію про них в Інтернеті і навіть стати брендом [30, с. 524].

У цьому контексті цікавим є дослідження Д.Д. Іваненка та В.О. Сітак, в якому співавторами наголошується, що доменне ім'я в своїй першооснові відноситься до технічних понять. Воно може бути використане як інструмент для торгової марки, проте розглядати це поняття виключно як різновид торгової марки чи її складову не є доцільним, оскільки такий погляд на природу доменного імені призведе до ігнорування його технічної природи. Тому при визначенні правової природи доменних імен необхідно брати до уваги його технічну природу, мету та способи реєстрації та використання, комерційну цінність як товару [13, с. 22].

Що стосується відмінних рис між торговельною маркою і доменними іменами, то вони полягають в такому.

По-перше, торговельні марки та доменні імена слід розмежовувати за функціональним критерієм. Якщо торговельна марка спрямована на ідентифікацію виробника певного товару чи послуги, орієнтацію споживача на ринку товарів та послуг, то доменне ім'я є аналогом інформації, пов'язаної із адресою. На сьогодні торговельні марки в доменних іменах широко використовуються для створення у споживачів асоціативного зв'язку між діяльністю фірми та її сайтом в Інтернеті [65].

Варто зупинитися на розмежуванні функціональних характеристик доменних імен та торговельних марок. Так, у сучасних умовах виділяють такі функції доменних імен:

1) функція адресації запитів у мережі Інтернет, що передбачає направлення інформації користувачем мережі Інтернет за принципом «запит – відповідь» [46, с. 325];

2) функція індивідуалізації власника інформаційного ресурсу, оскільки під назвою домену використовується ім'я, прізвище чи псевдонім фізичної особи, або комерційне (фірмове) найменування юридичної особи, словесне позначення торгової марки (знак для товарів та послуг), а також як спосіб індивідуалізації фізичних та/або юридичних осіб;

3) функція повідомлення додаткової інформації про власника веб-сайту, оскільки реєстрація доменних імен не має суворих обмежень. Проте реєстрація домену будь-якого рівня в зоні UA потребує наявності зареєстрованого нік-хендла (nic-handle) – запис у загальнодоступній базі даних, який ідентифікує власника доменного імені та містить контактні дані юридичної або фізичної особи [38];

4) функція повідомлення про місцезнаходження власника веб-сайту та походження товарів і послуг;

5) рекламна функція, що спрямована на забезпечення постійного інтересу споживача до певного веб-сайту, який маркується електронною адресою, та його популярності;

б) гарантійна функція, яка впливає із правової природи доменного імені, що реалізує не просто адресацію запитів (для такої функції було б досить IP-адреси), але й заміняє набір цифр адреси комп'ютера позначенням що легко запам'ятовується, щоб індивідуалізувати його.

Таким чином, доменне ім'я – це головний спосіб доступу до веб-сайту в мережі Інтернет, що підкреслює його значення в порівнянні із торговельною маркою в реальному часі. Індивідуалізуючі функції доменного імені є більш широкими, аніж функції торговельних марок та комерційних (фірмових) найменувань [13, с. 24].

По-друге, за правовим режимом доменне ім'я відрізняється від торговельних марок. Правова охорона торговельної марки визначається зображенням та базується на принципах територіальності та спеціалізації, оскільки поширює свою дію на певну територію та засвідчується виданим свідоцтвом [8, с. 17].

Загалом на даному етапі і нормативно-правове регулювання порядку реєстрації та продажу доменних імен не визначено, українські користувачі мережі Інтернет можуть отримати домен в зоні.ua лише в тому випадку, якщо відповідний домен по написанню буде співпадати з зареєстрованою торговою маркою, право на використання якої підтвержене Свідоцтвом України на торговельну марку або Міжнародною реєстрацією марки, діючою в Україні, або ж договором про передачу права власності на марку, ліцензійним договором [19, с. 8].

Як відзначають науковці, на практиці недобросовісні власники сайтів використовують у доменному імені торговельну марку, яка належить на праві власності іншій особі, маючи на меті отримати переваги репутації такої торговельної марки і привернути увагу користувачів мережі. Таким чином, права на позначення, що використовуються в доменних іменах, стають об'єктами спорів у сфері інтелектуальної власності.

По-третє, відмінності між доменним ім'ям та торговельною маркою визначаються і сферою поширення. Так, торговельні марки мають

територіальні межі дії та реєструються стосовно певної групи товарів чи послуг, а доменні імена по суті екстериторіальні, тобто мають силу незалежно від країни, у якій вони були зареєстровані, і жодним чином не обмежують володільця доменного імені у здійсненні своєї діяльності [40, с. 3].

По-четверте, торговельні марки та доменні імена відрізняються між собою за способом вираження(об'єктивації). Згідно зі ст. 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», об'єктом марки товарів та послуг можуть виступати будь-які позначення (слова, літери, цифри, кольори та ін.), тобто торговельні марки можуть бути словесні, зображувальні або ж графічні. Зважаючи на технічні особливості, доменне ім'я може бути позначене буквами латинського алфавіту, цифрами та дефісом.

Так, торговельна марка може бути позначена за допомогою будь-якої комбінації засобів (слова, власні імена, літери, цифри, зображувальні елементи, кольори та комбінації кольорів, а також будь-якої комбінації таких позначень відповідно до ст. 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг»), доменні імена можуть містити виключно обмежений набір алфавітно-цифрових символів довжиною не більше 63 символів(літери латинського алфавіту, цифри і дефіс) [58]. Саме об'єктивація торговельної марки у формі словесного позначення може збігатися із доменами другого та нижчого рівнів, що може призводити до виникнення конфліктів.

Варто відзначити, що від 19 березня 2013 року з'явився новий домен України в кореневій системі доменних імен Інтернету, що передбачає можливість реєстрації доменних імен літерами кириличного алфавіту.

Загалом, як свідчить практика спорів щодо розмежування доменних імен та торговельних марок, необхідно досліджувати правову природу суміжних категорій у кожному конкретному випадку, вирішуючи питання про порушення прав на засоби індивідуалізації [37].

Таким чином, доменне ім'я та торговельна марка мають як спільні, так і відмінні риси, що відрізняють ці правові категорії між собою. Так, доменне ім'я, як і торговельна марка, є самостійним об'єктом права інтелектуальної власності (фактично, проте не визначено в законодавстві), проте доменне ім'я має спільні риси із торговельною маркою, зокрема в контексті функціонального призначення – ідентифікація товарів та послуг або суб'єктів господарювання.

Таким чином, щодо поняття доменного імені та його правової природи в юридичній науці немає однозначного підходу, а на законодавчому рівні регламентація правового режиму доменних імен забезпечується недостатньо. Доменне ім'я в узагальненому вигляді визначається як унікальне буквене, цифрове, символічне позначення або комбінація таких позначень, зареєстроване в реєстрі доменних імен відповідно до правил, встановлених Організацією по привласненню імен і адрес в Інтернеті (Internet Corporation For Assigned Names and Numbers – ICANN), призначення якого полягає в ідентифікації певного інформаційного ресурсу, пристрою або групи пристроїв в Інтернеті.

Проаналізувавши характерні ознаки доменного імені, ми визначили його як засіб ідентифікації певного інформаційного ресурсу в Інтернеті, який за певних умов є похідним засобом індивідуалізації фізичних та юридичних осіб в мережі.

Доменне ім'я та торговельна марка мають як спільні, так і відмінні риси, що відрізняють ці правові категорії між собою. Так, доменне ім'я, як і торговельна марка, є самостійним об'єктом права інтелектуальної власності (фактично, проте не визначено в законодавстві), є засобом індивідуалізації. Відмінності між доменним ім'ям та торговельною маркою проявляються у функціональному призначенні, способах об'єктивації, сфері поширення, правовому режимі.

РОЗДІЛ 2

ПРАВО НА ДОМЕННЕ ІМ'Я ТА СПОСОБИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

2.1. Кіберсквотинг в Україні

Сучасні науковці у сфері права інтелектуальної власності визначають порушення цього права як дії, спрямовані на протиправне використання об'єктів права інтелектуальної власності, що належать іншим особам, умисно вчинені особою, яка розуміє протизаконний характер цих дій, з метою отримання матеріальної вигоди [9, с.80]. Із розвитком мережі Інтернет з'явилося нове соціальне явище – кіберзлочинність («cybercrime»), до основних проблем у цій сфері належить конфлікт доменних імен і товарних марок, недобросовісна їх реєстрація.

Кіберсквотинг у широкому тлумаченні є порушенням прав інтелектуальної власності на торговельні марки, комерційні (фірмові) найменування, об'єкти авторського права тощо, а також на самі доменні імена, та порушення прав на низку інших об'єктів, які не є об'єктами права інтелектуальної власності (наприклад, ім'я фізичної особи). Кіберсквотинг походить від англійського слова «squatt» та означає захоплення занедбаного або порожнього місця або будівлі, яка не перебуває у володінні або оренді особи, або така особа не має дозволу на її використання (своєрідне «доменне рейдерство») [51].

У відносинах, що виникають у мережі Інтернет, під терміном «кіберсквотинг» розуміють протизаконну бізнес-діяльність, що полягає в реєстрації, використанні та пропонуванні до продажу доменного імені з несумлінним наміром отримати прибуток від паразитування на гудвілі або торговельній марці, яка належить іншій особі. Особи, які здійснюють такі неправомірні дії, що полягають у недобросовісній реєстрації доменного імені, що містить позначення, яке є тотожним (схожим) з охоронюваним об'єктом (його частиною), називаються кіберсквотерами. Після такої

реєстрації кіберсквотери пропонують продати доменне ім'я законному власнику за вищою ціною [14, с. 40].

Н.М. Булат виокремлює такі ознаки кіберсквотингу:

1. Під кіберсквотингом слід розглядати правопорушення, оскільки термін «протизаконна бізнес-діяльність» не має належного обґрунтування, а сама діяльність кіберсквотера є підтвердженням здійснення дій, що суперечать праву.
2. Таке правопорушення полягає саме в недобросовісній реєстрації доменного імені, при цьому необов'язково його використовувати чи пропонувати для продажу.
3. Недобросовісна реєстрація доменного імені здійснюється з метою отримання прибутку від його перепродажу, а також введення в оману споживачів, обмеження діяльності конкурента тощо [2, с. 74].

Правопорушення щодо захоплення доменних імен здійснюються шляхом:

- 1) самостійної реєстрації доменних імен, оскільки стандартний термін реєстрації доменів складає один рік, у разі її продовження збільшується початкова вартість домену та знижується його прибуток у майбутньому;
- 2) захоплення доменного імені власника, який не продовжив дію домену в Інтернет-реєстратора, оскільки в цьому випадку в домена фактично відсутній власник;
- 3) зворотній кіберсквотинг – захоплення доменного імені в законного володільця за допомогою судових способів відомою корпорацією або урядовою структурою через судовий процес, коли власник торгової марки робить спробу отримати доменне ім'я, звинувачуючи законного власника доменного імені в його незаконному володінні.

Кіберсквотинг підлягає поділу на види, зокрема залежно від кола позначень, які кіберсквотери використовують недобросовісно при реєстрації доменних імен. Зокрема, науковці (Т.В. Коваленко, Н.О. Попова та ін.) поділяють кіберсквотинг на галузевий, брендовий, географічний, іменний,

тайпосквотинг, захисний кіберсквотинг [14, с. 42; 33, с. 135-136]. Н.М. Булат на підставі кола позначень, як використовують кіберсквотери, до наведеного вище переліку додає також авторський [2, с. 74-78].

Розглянемо детальніше видову класифікацію кіберсквотингу.

Найбільш поширеним видом кіберсквотингу є брендовий – порушення, що характеризується недобросовісною реєстрацією доменних імен, які відповідають торговельним маркам, іншим засобам індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг [50, с. 706]. Власне реєстрація відповідних позначень у доменному імені ще не є кіберсквотингом, необхідно враховувати, перш за все, мету реєстрації такої Інтернет-адреси.

Так, це підтверджується матеріалами судової практики в доменних спорах. Зокрема, канадський суд у справі «Bell ExpressVu Limited Partnership» проти «Tedmonds & Co. Inc.» дійшов висновку, що оскільки позивачу належить доменне ім'я «expressvu.com», а відповідач використовує доменне ім'я «expressvu.org» і його комерційне застосування (тим паче у некомерційній доменній зоні) не доведено, немає підстав для задоволення вимог позивача про переделегування йому доменного імені «expressvu.org», і використання такого доменного імені відповідачем є правомірним. Аналогічну позицію займає англійський суд у справі за позовом «EFax.com Inc» до володільця доменного імені «efax.co.uk», в якій відмова в позові обґрунтовується тим, що відповідач у доменному імені використав не унікальне, а описове позначення, що є звичним для електронного бізнесу, тому явного суміщення з бізнесом позивача в цьому випадку немає [43, с. 39]. Про добросовісний характер реєстрації доменного імені свідчить той факт, що його реєстрація відбулася раніше за реєстрацію торговельної марки.

У практичній площині найбільші труднощі викликає питання унікальності доменного імені в межах усього світу та неунікальності торговельних марок. Так, постає таке питання: якщо для різних класів товарів зареєстровані однакові товарні марки, кому надати перевагу в праві використовувати позначення своєї торговельної марки в доменному імені. На

практиці це вирішується, як правило, за першістю в його реєстрації. У 1998 році англійський суд розглядав спір щодо правомірності (неправомірності) використання у доменному імені торговельної марки або назви компанії поставника, позивачами у якому виступали відомі англійські компанії «Marks & Spencer plc», «Ladbroke Group plc», «J Sainsbury plc», «Virgin Enterprises Ltd» та «British Telecommunications plc», а відповідачами – група компаній-дилерів, що використовувала і доменних іменах позначення товарних марок і назв компаній позивачів. Суд прийняв рішення на користь позивачів [2, с.74].

Питання щодо конкуренції інтересів власника доменного імені з власниками комерційних (фірмових) найменувань у вітчизняному законодавстві врегульовано таким чином. Відповідно до ч. 2 ст. 489 ЦК України, право інтелектуальної власності на комерційне найменування є чинним з моменту першого використання цього найменування та охороняється без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації і незалежно від того, є чи не є комерційне найменування частиною торговельної марки [20]. Момент першого використання комерційного (фірмового) найменування, відповідно до Постанови Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 17.10.2012 р. № 12, встановлюється за даними реєстрації доменного імені [63].

Із цих правових положень випливає: якщо реєстрація доменного імені є використанням певного позначення в якості комерційного (фірмового) найменування, то подальше використання іншою особою цього ж позначення, якщо це може вводити в оману споживачів, є порушенням прав реєстранта доменного імені. Не може вважатись кіберсквотингом реєстрація доменного імені з використанням комерційного (фірмового) найменування, якщо доменне ім'я є ідентичним з комерційним (фірмовим) найменуванням іншої особи, однак це не вводить в оману споживачів.

Наступним видом кіберсквотингу є іменний. Це недобросовісна реєстрація доменів, які є тотожними з іменами або псевдонімами відомих людей. Можливість захисту особистих імен, не зареєстрованих у якості торговельних марок, уперше була предметом розгляду Центру арбітражу та медіації VOIB у справі про доменне ім'я «jeanettewinterson.com», де Центр арбітражу та медіації передав британській письменниці Джанет Уінтерсон (Jeanette Winterson) вищезгадане доменне ім'я, зареєстроване Марком Хогартом із Кембриджу. При цьому варто зазначити, що реєстрація в якості доменного імені чужого імені не є кіберсквотингом, якщо його володілець використовує ім'я в некомерційних цілях [42, с. 158]. Таким чином, на перший план знову виходить питання добросовісності при реєстрації доменного імені, а якщо вона була здійснена виключно для паразитування на чужій репутації, тоді таку реєстрацію можна вважати кіберсквотингом.

Як справедливо зазначають А. Г. Серго, К. І. Гладкая, одне із рішень подібного конфлікту було реалізовано шляхом уведення окремого домену загального користування вищого рівня .NAME, що призначений для реєстрації доменних імен – аналогів імен фізичних осіб [43, с. 39, 44]. Однак варто пам'ятати, що, вирішуючи проблему зіткнення інтересів володільців фірмових найменувань і осіб, чиї імена збігаються з такими найменуваннями, цей крок не зняв питання іменного кіберсквотингу в цілому.

Такий вид кіберсквотингу, як галузевий, належить до найбільш прибуткових і передбачає реєстрацію доменних імен, які мають загальні назви та позначають зазвичай ту чи іншу галузь економіки або рід товарів (послуг) – «авто.укр», «іграшка.укр» тощо [33, с. 135-136]. Це правопорушення не виникає у зв'язку із реєстрацією галузевого доменного імені, важливим елементом його є мета реєстрації – якщо це корислива мета, то таке правопорушення може вважатися галузевим кіберсквотингом.

Під географічним кіберсквотингом розуміється правопорушення, що полягає в здійсненні недобросовісної реєстрації доменних імен у вигляді географічних назв. Такі правопорушення є досить популярними, оскільки

доменне ім'я з географічним позначенням відразу ж має готову аудиторію – жителів певної географічної одиниці [33, с. 136]. Судова практика має приклади розв'язання доменних спорів у сфері географічного кіберсквотингу. Так, розглядаючи такий спір, німецький суд першої інстанції встановив, що використання доменного імені «celle.com» вводить користувачів в оману, оскільки вони сподіваються знайти за даною адресою сайт, присвячений місту Celle. Суд другої інстанції це рішення скасував, оскільки, на його думку, сайт, присвячений місту, повинен реєструватися під доменом першого рівня, що відповідає коду країни, а не під доменом першого рівня загального користування (у цьому випадку доменне ім'я повинно бути «celle.de»).

Ще одним видом кіберсквотингу є авторський, під яким розуміється правопорушення, що полягає в недобросовісному використанні в якості доменного імені оригінальної назви твору або його частини. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ, частина твору, яка може використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору, розглядається як твір і підлягає правовій охороні як об'єкт авторського права [56].

Таким чином, в якості доменного імені частина твору (його назва в тому числі) може бути використана з дозволу особи, яка на законних підставах ним володіє, окрім виняткових випадків, коли твір стає суспільним надбанням. Використання такого об'єкта інтелектуальної власності повинно здійснюватися з умовою, що особисті немайнові права автора не будуть порушені. Авторським кіберсквотингом можуть бути визнані дії, що полягають у реєстрації доменного імені, що містить назву твору (його частину), з метою привернення уваги до сайту, який насправді жодним чином не стосується цього твору, що вводить в оману користувачів Інтернету.

Одним із видів кіберсквотингу являється тайпсквотинг (тайпсквотинг), під яким науковці розуміють правопорушення, що полягає в проведенні реєстрації доменних імен, близьких за написанням з адресами

популярних сайтів [33, с. 135]. Як приклад, Кріс Чен, власник сайту «download.com», що є найбільшим в Інтернеті архівом програмного забезпечення, викупив три доменних імені, написаних з помилкою «downlaod.com», «donwload.com» і «dawnload.com». Ці домени майже ідентичні за своїм позначенням, але за технічними характеристиками є різними інтернет-адресами. Тайпсквотинг продовжує активно розвиватися на сучасному етапі, адже помилки в наборі доменних імен бувають дуже часто, що робить можливим розміщення власної реклами з розрахунку на те, що її побачать мільйони користувачів, які просто через неуважність потраплять на схожу Інтернет-адресу.

Ситуація щодо протидії явищу кіберсквотингу в Україні характеризується таким чином. На нормативному рівні в ст. 20 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» з метою запобігання поширенню кіберсквотингу та для боротьби із цим явищем встановлюється пріоритет прав на торговельні марки над правами на доменні імена [58]. Однак на законодавчому рівні проблема кіберсквотингу залишається малорегульованою, а на рівні судової практики – малорозвиненою та неоднозначною.

У зв'язку із діджиталізацією всіх сфер суспільного життя зростає кількість доменних спорів в Україні. У контексті розгляду справ, які стосуються доменних імен, є показовою справа, що стосувалась доменного імені leroym Merlin.kiev.ua, про що йдеться в рішенні Господарського суду м. Києва у справі №20/68 від 15 вересня 2010 року. Обставини справи свідчать про те, що компанія ГРУП АДЕО (GROUPE ADEO) звернулась до суду з позовом про припинення порушення прав власника міжнародних реєстрацій торговельних марок «LEROY MERLIN». У ролі відповідача по даному спору виступав реєстратор доменного імені ТОВ «Інтернет Інвест» та адміністратор адресного простору мережі Інтернет у домені .UA ТОВ «Хостмайстер». Звернувшись із позовом про припинення порушення, у своїх позовних вимогах компанія ГРУП АДЕО (GROUPE ADEO) просила «визнати

використання торговельної марки LEROY-MERLIN з боку реєстратора (ТОВ «Інтернет Інвест») при реєстрації домену leroymerlin.kiev.ua неправомірним і таким, що порушує права позивача. Виходячи з обставин справи, суд вказав, що Реєстратор не здійснює використання марок Позивача (ГРУП АДЕО), тому належним відповідачем у цій справі виступає Реєстрант доменного імені – особа, яка звернулась до реєстратора за наданням відповідної послуги. Функцією реєстратора є надання технічної підтримки реєстранту при реєстрації доменного імені.

Найбільш відомою в українській судовій практиці щодо розгляду доменних спорів є справа щодо доменного імені google.ua. Так, суд першої інстанції задовольнив вимоги Google Inc. до ТОВ «Хостмайстер» про скасування делегування доменного імені, однак після перегляду рішення в касаційному порядку справу було направлено на новий розгляд у частині позовних вимог до ТОВ «Хостмайстер» (про скасування делегування доменного імені). При здійсненні нового розгляду Господарським судом міста Києва (рішення від 30.11.2010 р.) суд вказав на те, що Правила домену .UA, на які посилався Позивач, аргументуючи свої позовні вимоги, «є додатком до договорів, які укладаються адміністратором домену .UA і конкретизують права та обов'язки сторін таких договорів», а також зазначив таке: «Правила домену .UA як додаток до договору є обов'язковими до застосування сторонами відповідних договірних відносин та не розповсюджують свою дію на осіб, які не є сторонами договору, відповідно, не породжують для них певні права та обов'язки». Таким чином, суд вказав, що відповідна норма Правил (про припинення делегування доменного імені за рішенням суду) не може бути застосована [28, с.87].

Недостатнє правове регулювання кіберсквотингу, забезпечення захисту лише від певних його видів призводить до того, що захист прав і законних інтересів реєстрантів доменних імен відбувається неналежним чином. З огляду на таку непослідовність у питаннях захисту права на доменне ім'я позитивним є можливість застосування Єдиних правил розгляду спорів про

доменні імена (Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy), розроблених Всесвітньою організацією інтелектуальної власності та прийнятих Інтернет-корпорацією з присвоєння імен та номерів, що стало можливим в рамках домену .UA з кінця 2019 року.

Отже, кіберсквотинг варто розуміти як порушення прав інтелектуальної власності на торговельні марки, комерційні (фірмові) найменування, об'єкти авторського права тощо, а також на самі доменні імена, та порушення прав на низку інших об'єктів, які не є об'єктами права інтелектуальної власності (наприклад, ім'я фізичної особи), вчинене шляхом недобросовісної реєстрації доменного імені, що містить позначення, яке є тотожним (схожим) з охоронюваним об'єктом (його частиною). Залежно від кола позначень, які недобросовісно використовуються кіберсквотерами при реєстрації доменних імен, можна виділити такі види кіберсквотингу: брендний, іменний, галузевий, географічний, авторський і тайпосквотинг.

2.2. Способи захисту прав на доменне ім'я

З огляду на те, що кіберсквотинг в Україні активно розвивається, питання захисту права на доменне ім'я є актуальним на сучасному етапі. Загалом, захист прав на доменне ім'я потрібно розглядати в контексті захисту права інтелектуальної власності в мережі Інтернет. У результаті порушення права у сфері інтелектуальної власності в особи, право якої порушено, виникає право на його захист. Цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності розглядається як матеріально-правові заходи примусового характеру, передбачені законодавством, за допомогою яких здійснюється визнання або відновлення порушених прав інтелектуальної власності, припинення правопорушення, а також майновий вплив на правопорушника [22, с.55].

На конституційному рівні держава встановлює гарантії захисту права інтелектуальної власності шляхом забезпечення права громадян права на

результати інтелектуальної, творчої діяльності та заборону на їх використання без згоди власника, окрім випадків, встановлених законом [18].

Чим унікальнішим є об'єкт як результат творчої інтелектуальної власності людини, тим більший ризик незаконного заволодіння ним іншими особами.

Що стосується незаконного присвоєння об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет, то в цій сфері порушення такого роду є найбільш поширеними, що обумовлено такими причинами, як:

- мережа Інтернет є загальнодоступним інформаційним простором, що не має єдиного централізованого управління, єдиного власника та відокремленого майна;

- у мережі Інтернет розміщуються ті об'єкти права інтелектуальної власності, які можуть бути представлені виключно в цифровій формі;

- використання об'єктів права інтелектуальної власності через мережу Інтернет має транскордонний характер, а тому реалізація норм національного законодавства в цій сфері в разі необхідності захисту порушених прав є складною та іноді неможливою з практичної позиції;

- є складність контролю за копіюванням та використанням об'єкта права інтелектуальної власності в мережі Інтернет і проблематичність доказування факту їх порушення (у тому числі через те, що інформація в мережі з'являється, змінюється, видаляється в короткі проміжки часу) [57].

Об'єкт інтелектуальної власності – це багатоаспектне поняття, яке включає в себе невичерпний перелік результатів творчої діяльності. Розмежовуючи їх за сферою використання, П.О. Лиска відзначає особливий статус мережі Інтернет у цьому випадку. Так, мережа Інтернет – це система маршрутизації та передачі інформації, тому унікальні програмні засоби забезпечення передачі інформації в цій мережі також можна віднести до об'єктів інтелектуальної власності, зокрема до такого об'єкту, як літературний твір. Зовнішнє відображення інформації в мережі Інтернет також може бути об'єктом, що охороняється авторськими та суміжними правами [22, с. 901].

Поновлення порушеного права інтелектуальної власності в мережі Інтернет має власну специфіку й особливості. Так, практика захисту прав у сфері інтелектуальної власності в мережі Інтернет свідчить, що найчастіше застосовуються такі способи захисту, як захист прав у судовому порядку, а також самозахист, що дозволяє виокремити дві форми захисту права інтелектуальної власності:

- 1) неюрисдикційна (самозахист, медіація);
- 2) юрисдикційна (звернення до компетентних органів за захистом своїх прав).

Згідно зі ст. 19 ЦК України, самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства [20]. Способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене; характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням. Суб'єкт права інтелектуальної власності, чий права порушені, може сам обирати способи самозахисту або вони можуть встановлюватися договором. Наприклад, важливим способом забезпечення захисту прав є переговори між суб'єктом права інтелектуальної власності та особою, яка є передбачуваним порушником цих прав [10, с. 42].

Одним із ефективних неюрисдикційних способів врегулювання конфліктів у сфері інтелектуальної власності є медіація, що передбачає так зване альтернативне(позасудове) урегулювання спорів із цих питань за допомогою медіатора (посередника) [66].

Медіація в українських реаліях – явище відносно нове та досить обмежено застосовується на практиці. Водночас її застосування в спорах щодо захисту права інтелектуальної власності є достатньо ефективним, оскільки специфіка об'єктів інтелектуальної власності полягає в їх нематеріальності, що дозволяє сторонам конфлікту та медіатору обрати варіанти вирішення, не обмежуючись переліком способів захисту порушеного права, що передбачені в ст. 432 ЦК України та ст. 52 Закону України «Про авторське право та суміжні права» [60].

У сфері ІВ медіація може застосовуватися з метою:

- розв’язання спорів щодо захисту прав інтелектуальної власності;
- передачі прав інтелектуальної власності;
- встановлення права власності на винахід (об’єкт права інтелектуальної власності); авторських прав на винахід тощо.

За допомогою процедури медіації можна вирішити спори у сфері інтелектуальної власності, що:

1) виникають між суб’єктами права інтелектуальної власності та користувачами в зв’язку з невиконанням чи неналежним виконанням договорів із розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Це є можливим іще на стадії укладення договорів, за умови, якщо сторони не можуть дійти згоди стосовно істотних і додаткових умов договору;

2) виникають стосовно надання правовласником дозволу третім особам на використання об’єктів інтелектуальної власності, також у примусовому порядку за рішенням суду тощо;

3) виникають у зв’язку з використанням об’єктів інтелектуальної власності без згоди правовласника [48, с.121-122].

Досить часто на практиці медіацію як спосіб врегулювання спору застосовують великі компанії та підприємства, оскільки цей спосіб вирішення суперечок є вигідним для їхньої репутації, адже медіація є приватною процедурою, яка забезпечує ефективне, гнучке й економічно вигідне врегулювання суперечок, що дає змогу зберегти комерційні відносини [24, с.102].

На сучасному етапі в Україні недостатньо регламентується можливість застосування процедури медіації у відносинах щодо вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності, оскільки наразі відсутнє спеціальне законодавство, яке регулює порядок застосування цієї процедури. На розгляд парламенту лише подано проект закону «Про медіацію» № 2705 від 28.12.2019 р., який визначає правові основи надання послуг медіації на професійних засадах в Україні, проте він поки не ухвалений Верховною

Радою України. Водночас гармонізація вітчизняного законодавства із правом Європейського Союзу, активне застосування медіаторами позасудових примирних процедур у відносинах в сфері інтелектуальної власності потребує чіткої нормативно-правової регламентації.

Юрисдикційний спосіб захисту права на доменне ім'я залежить від того, вважається доменне ім'я об'єктом інтелектуальної власності чи ні. Питання щодо визначення правової природи доменного імені не знайшло однозначної відповіді ані в юридичній науці, ані на нормативному рівні, тому проаналізуємо різні підходи щодо захисту права на доменне ім'я в контексті захисту права інтелектуальної власності.

Так, у межах процедурного підходу захист права на доменне ім'я відбувається за допомогою способів, які надає Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Так, відповідно до ст. 16 цього нормативного акту, власник товарного знаку має право використовувати його в мережі Інтернет, а відповідно до ст. 20, має право заборонити використання зареєстрованого знака в доменних іменах [58]. Із цього нормативного положення випливає, що в позовних заявах слід вимагати заборони використання зареєстрованого знака торговельної марки в доменних іменах, а не заборони використовувати доменне ім'я або передати його компанії позивача. Неправильним є звернення з вимогою про скасування делегування домену, оскільки в міжнародних стандартах йдеться про скасування делегування керування доменом. Прихильники майнового підходу можуть скористатися тими способами захисту прав, що передбачені в ст. 16 ЦК України, тобто в межах юрисдикційної форми захисту права інтелектуальної власності, зокрема цивільно-правовим способом. Цивільно-правовий захист права інтелектуальної власності дає можливість власнику усунути шкідливі наслідки правопорушення, компенсувати майнові втрати та моральну шкоду, яких зазнала особа. Цивільно-правовий захист здійснюється в судовому порядку шляхом подачі позовної заяви до суду або господарського суду із зазначенням сутності порушення, вимог про його припинення та відновлення

прав інтелектуальної власності [20]. Так, згідно зі ст. 16 ЦК України, способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути:

- визнання права (зокрема, права на доменне ім'я) або визнання правочину недійсним, припинення дії, яка порушує право;
- відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі;
- зміна правовідношення;
- припинення правовідношення;
- відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди;
- визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб [20].

Найчастіше власники доменів звертаються до суду за захистом своїх прав з проханням передання спірного домену правовласнику ідентичних або подібних до ступеня змішування знаків для товарів та послуг (переделегування доменного імені). Делегування – це процес надання можливості особі користуватися доменним іменем. Найпершою згадкою у судовій практиці про делегування домену, в якій суд посилається на правила ICANN, є постанова ВГСУ від 08.06.2004 р. у справі № 44/1 [64]. Поодинокими є випадки, коли реєстратори не погоджуються із такою вимогою (рішення суду апеляційної інстанції від 22.01.2020 року у справі №754/5784/18 [65]), проте такі дії слід визнати непослідовними.

Загалом більшість судів задовольняють вимоги щодо переделегування доменів. Для прикладу розглянемо постанову Верховного Суду України у справі № 760/4672/14 від 19.12.2018 року [51]. У рішенні по цій справі Суд задовольнив вимоги позивача компанії Олейна СА, визнавши дії ТзОВ «Сервіс Онлайн», ТзОВ «Інтернет Інвест» щодо використання словесного елемента як частини доменного імені такими, що можуть вводити в оману споживачів щодо дійсного зв'язку між веб-сайтом та власником добре

відомого в Україні знаку. У цьому рішенні Суд відзначив, що використання без згоди власника свідоцтва в доменних іменах знаків і позначень знаку саме по собі є посяганням на права власника свідоцтва на знаки для товарів і послуг, тому незалежно від того, чи вчинено відповідачем інші дії (надання рекламних послуг), порушене право позивача підлягає захисту [51].

Одним зі способів захисту права на доменне ім'я є заборона використання в доменному імені знаку чи комерційного найменування, а також заборона використання доменів або позначення в домені шляхом делегування іншим особам. Господарський суд м. Києва у справі № 904/7494/17 від 14.11.2018 року за позовом Компанії MIELE & CIE.KG до ТзОВ «НК.ЮЕЙ» у зв'язку з безпідставністю та необґрунтованістю прийняв ухвалу заборонити незаконне делегування на користь інших осіб доменного імені шляхом його видалення з реєстру (припинення делегування) [66]. У справі Meizu Господарський суд м. Києва своїм рішенням від 03.02.2017 року № 916/2223/16 заборонив делегувати на користь інших осіб спірний домен [35]. За постановою ВСУ у справі № 910/32742/15 суд заборонив реєстратору порушувати права інтелектуальної власності позивача на комерційне найменування «БОМОНД» шляхом незаконного делегування на користь інших осіб доменного імені [36].

У межах юрисдикційної процедури захисту виділяють також кримінально-правовий захист права на доменне ім'я. Він полягає в закріпленні в ст. 229 КК України кримінальної відповідальності за незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару, або за інше умисне порушення права на ці об'єкти. Однак для порушення кримінальної справи слід довести, що діями сайту-двійника нанесено значну шкоду власнику торговельної марки (від однієї тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що становить на 2020 рік 17000 грн) [39].

Ще одним видом захисту в межах юрисдикційної процедури є адміністративно-правовий захист. Так, відповідно до ст. 51-2 КУАП,

незаконне використання знака для товарів чи послуг, яке не було пов'язане із заподіянням шкоди у значному розмірі, тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення [62].

Як відзначають юристи-практики, судова практика у вирішенні спорів, пов'язаних з використанням доменних імен у зоні «.UA», є сталою і позитивною для позивачів. У разі належної підготовки позовів та доказової бази судові органи вирішують спори на користь позивача, проте загальною проблемою залишається тривалий розгляд справ, особливо це відчувається, коли власником свідоцтва на торговельну марку є фізична особа та справа розглядається в судах загальної юрисдикції [51].

Звернення до арбітражних інституцій – ще один із способів захисту права на доменне ім'я. Варто зазначити, що з 19 грудня 2019 року в домені «.UA» почала діяти процедура позасудового врегулювання спорів у Центрі арбітражу Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO) за уніфікованою процедурою, заснованою на UDRP (Єдиній політиці розв'язання доменних спорів). Арбітражний розгляд спорів має свої переваги, адже процедура характеризується швидкістю, дешевизною та зручністю для сторін, порівняно з традиційним судовим способом захисту.

При цьому сторони зберігають можливість розгляду позову в традиційному суді, що припиняє арбітражну процедуру. Відповідно до угоди між реєстром домену .UA компанією «Хостмайстер» і WIPO, компанія включила до договору з реєстраторами норми, які дозволяють сторонам спору звертатися в центр арбітражу. У свою чергу, WIPO опублікувала на офіційному сайті інформацію про розгляд спорів у домені .UA (<https://www.wipo.int/amc/en/domains/cctld/ua/index.html>). Нині арбітраж приймає позови, пов'язані з доменними іменами другого рівня (такими, як імя.ua) [56].

Це означає, що в рамках домену .UA відтепер застосовуються Єдині правила розгляду спорів про доменні імена, що робить неможливим звернення до арбітражних інстанцій при Всесвітній організації інтелектуальної власності. Відповідно до методики розгляду спорів, в якості доказів неправомірного використання доменного імені визнаються обставини, що вказують на те, що відповідач зареєстрував або придбав доменне ім'я в першу чергу з метою продажу, здачі в оренду або іншої передачі доменного імені позивачеві, який є власником товарного знаку, або конкурентові цього позивача за суму, що перевищує документовані витрати відповідача, що прямо відносяться до доменного імені. Для того щоб позбавити недобросовісного відповідача у спорі права користуватися доменним іменем, слід довести, що ім'я співпадає або є схожим з торговельною маркою позивача, а відповідач не має прав чи законних інтересів на це ім'я. При цьому найчастіше в якості доказу недобросовісності приймається й те, що в мові особи, що зареєструвала домен, немає використаного слова [62].

Отже, для задоволення позовних вимог за процедурою UDRP потрібно встановити три обставини:

- доменне ім'я ідентичне або схоже до ступеня змішування зі знаком для товарів і послуг, правами на який володіє позивач;
- у реєстранта доменного імені відсутні права або законний інтерес на використання доменного імені;
- реєстрант зареєстрував і використовує доменне ім'я недобросовісно [59].

Арбітражна процедура має свої переваги в процесі врегулювання конфліктів, оскільки конфлікти, що виникають з приводу недобросовісного використання доменних імен, успішно вирішуються в міжнародних арбітражах.

Таким чином, захист прав на доменне ім'я потрібно розглядати в контексті захисту права на об'єкти інтелектуальної власності. У науковій

літературі виокремлюється дві форми захисту права інтелектуальної власності, а відтак – права на доменне ім'я, до яких належать юрисдикційна та неюрисдикційна форма захисту. Юрисдикційна форма захисту права на доменні імена передбачає судовий порядок розгляду спорів щодо доменних імен; доменні спори розглядаються найчастіше судами загальної юрисдикції або ж господарськими судами; звернення до арбітражних органів. Неюрисдикційна форма захисту передбачає самозахист, переговори або застосування процедури медіації в процесі врегулювання доменних конфліктів.

Кіберсквотинг – це порушення прав інтелектуальної власності на знаки для товарів і послуг, комерційні (фірмові) найменування, об'єкти авторського права тощо, а також на самі доменні імена, та порушення прав на низку інших об'єктів, які не є об'єктами права інтелектуальної власності (наприклад, ім'я фізичної особи), вчинене шляхом недобросовісної реєстрації доменного імені, що містить позначення, яке є тотожним (схожим) з охоронюваним об'єктом (його частиною). Виділяють такі види кіберсквотингу (залежно від кола позначень, які недобросовісно використовуються порушниками при реєстрації доменних імен): брендвий; іменний; галузевий; географічний; авторський; тайпсквотинг.

Захист прав на доменне ім'я потрібно розглядати в контексті захисту права на об'єкти інтелектуальної власності. У науковій літературі виділяється дві форми захисту – юрисдикційна та неюрисдикційна. Юрисдикційна форма захисту права на доменні імена передбачає судовий порядок розгляду спорів щодо доменних імен; доменні спори розглядаються найчастіше судами загальної юрисдикції або ж господарськими судами; звернення до арбітражних органів. Неюрисдикційна форма захисту передбачає самозахист, переговори або застосування процедури медіації в процесі врегулювання доменних конфліктів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, підсумовуючи наведене вище, можна зробити такі висновки.

1. Досліджено поняття доменного імені в правовій науці та встановлено, що щодо нього та його правової природи не існує однозначного підходу в юридичній науці, а на законодавчому рівні регламентація правового режиму доменних імен забезпечується недостатньо. На сучасному етапі визначення поняття доменного імені здійснюється в межах двох підходів: прихильники першого відносять доменне ім'я до об'єктів права інтелектуальної власності, прихильники другого не визначають доменне ім'я об'єктом інтелектуальної власності, аргументуючи свою позицію відсутністю його закріплення в ЦК України чи у спеціальному законодавстві.

У роботі було узагальнено підходи науковців щодо досліджуваного поняття та визначено доменне ім'я як унікальне буквене, цифрове, символічне позначення або комбінацію таких позначень, зареєстроване в реєстрі доменних імен відповідно до правил, встановлених Організацією по привласненню імен і адрес в Інтернеті (ICANN), призначення якого полягає в ідентифікації певного інформаційного ресурсу, пристрою або групи пристроїв в Інтернеті.

2. Проаналізовано співвідношення доменного імені із суміжними цивільно-правовими категоріями, зокрема із знаком для товарів і послуг, та встановлено, що доменне ім'я та знаки товарів і послуг (торговельна марка) мають як спільні, так і відмінні риси, що відрізняють ці правові категорії між собою.

До спільних рис доменних імен та знаків товарів та послуг (торговельної марки) відносяться: 1) самостійний статус об'єкта права інтелектуальної власності (фактично, проте щодо доменного імені це не визначено в законодавчому полі); 2) статус засобу індивідуалізації, оскільки доменне ім'я, як і знак для товарів і послуг дозволяє індивідуалізувати товар, послугу або суб'єктів господарювання чи інформацію про них в Інтернеті і

навіть стати брендом. Відмінності між доменним ім'ям та знаком товарів і послуг проявляються у функціях, які виконують ці об'єкти інтелектуальної власності, адже товарний знак спрямований на ідентифікацію виробника певного товару чи послуги, орієнтацію споживача на ринку товарів та послуг, а доменне ім'я є аналогом інформації, пов'язаної із адресою; формі вираження, оскільки індивідуалізуючі функції доменного імені є більш широкими, аніж функції торговельних марок та комерційних (фірмових) найменувань; сферах поширення, правовому режимі, оскільки знаки товарів та послуг мають територіальні межі дії, а доменні імена за своєю сутністю екстериторіальні.

Досліджено явище кіберсквотингу та встановлено, що кіберсквотинг розуміється як порушення прав інтелектуальної власності на знаки для товарів і послуг, комерційні (фірмові) найменування, об'єкти авторського права тощо, а також на самі доменні імена, та ряд інших об'єктів, що не належать до переліку об'єктів права інтелектуальної власності (наприклад, ім'я фізичної особи), яке здійснюється шляхом недобросовісної реєстрації доменного імені, що містить позначення, яке є тотожним (схожим) з охоронюваним об'єктом (його частиною).

У правовій науці виокремлюють різні види кіберсквотингу: брендовий, іменний, галузевий, географічний, авторський, тайпсквотинг, які розрізняють на підставі кола позначень, які використовуються недобросовісними реєстраторами при реєстрації доменних імен.

Встановлено, що завдяки недосконалості правового регулювання доменних імен на сучасному етапі в Україні кіберсквотинг поширюється надзвичайно активно. На нормативному рівні з метою запобігання поширенню кіберсквотингу та боротьби із цим явищем встановлюється пріоритет прав на знаки для товарів і послуг над правами на доменні імена, що, по суті, захищає доменне ім'я лише від брендового кіберсквотингу. Відсутність належного нормативно-правового регулювання режиму доменних імен, кваліфікації їх як об'єктів права інтелектуальної власності

сприяє зловживанню правами на доменне ім'я, утруднює вирішення судових спорів у випадках конфлікту прав на доменні імена з правами на інші засоби індивідуалізації.

4. Проаналізовано систему захисту права на об'єкти цивільного права в Україні та визначено, що поновлення порушеного права на доменне ім'я має власну специфіку та особливості, що зумовлено особливостями сфери, в якій відбуваються такі порушення, а саме вільним доступом до мережі Інтернет, можливостями розміщення інформації виключно в цифровій формі, транскордонним характером використання об'єктів інтелектуальної власності через всесвітню мережу, складністю контролю за використанням об'єктів інтелектуальної власності та доведенням факту їх порушення. У правовій науці вирізняють дві форми захисту права інтелектуальної власності: юрисдикційну (звернення до компетентних органів за захистом своїх прав) та неюрисдикційну (самозахист).

Встановлено, що способи захисту прав на доменне ім'я залежать від того, визначається воно об'єктом права інтелектуальної власності чи ні. Юрисдикційна форма захисту передбачає судовий порядок розгляду спорів щодо доменних імен; доменні спори розглядаються найчастіше судами загальної юрисдикції або ж господарськими судами. Неюрисдикційна форма захисту передбачає самозахист, переговори або застосування процедури медіації.

Як демонструє практика розгляду доменних спорів, до найбільш ефективних способів захисту права на доменне ім'я належить звернення до міжнародних арбітражних органів, що характеризується оперативністю та зручністю. В Україні практикується звернення до суду за захистом своїх прав щодо володіння доменом, доменні спори розглядають суди загальної юрисдикції або господарські суди.

З огляду на зазначену проблему недосконалості правового регулювання правового статусу доменних імен в національному законодавстві доцільним на сучасному етапі вбачаються такі пропозиції:

- абзац 14 ст.1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» викласти у такій редакції: «доменне ім'я – ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті, та є самостійним об'єктом права інтелектуальної власності»;
- доповнити ст. 420 ЦК України новим абзацом 14 такого змісту: «доменні імена»;
- викласти зміст ч. 1 ст. 229 КК України у такій редакції «незаконне використання торговельної марки, фірмового найменування, зареєстрованого доменного імені, яке належить іншій особі, кваліфікованого зазначення походження товару караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» задля протидії кіберсквотингу в Україні;
- внесення змін до спеціального законодавства (ухвалення спеціального законодавчого акта про внесення змін) до ряду законодавчих актів, якими регулюються відносини у сфері інтелектуальної власності в мережі Інтернет з метою посилення захисту прав власників (до Закону України «Про авторське право і суміжні права», Закону України «Про телекомунікації» ЦК України, ЦПК України, ГК України, ГПК України, КК України, КПК України та ін.);
- змінення законодавства України, надавши доменному імені особливий правовий режим, не пов'язаного з торговельною маркою, а як самостійного об'єкта, який існує в мережі Інтернет;
- імплементація в національне законодавство положень міжнародно-правових актів, якими регулюються відносини, що пов'язані з реєстрацією та функціонуванням доменних імен;

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141.
2. Кримінальний кодекс України: закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-ІІ. *Відомості Верховної Ради*. 2001. №25. Ст. 131.
3. Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року № 435-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст.356.
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 13. С. 64.
5. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15 грудня 1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 36.
6. Про телекомунікації: Закон України від 18 листопада 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 12. Ст. 155.
7. Про затвердження порядку підключення до глобальних мереж передачі даних: Постанова Кабінету Міністрів України № 522 від 12 квітня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 16. С. 129.
8. Рішення Європейського суду з прав людини від 18 вересня 2007 року у справі «Raeffgen GmbH v. Germany».
9. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Вищого господарського суду від 17.10.2012. № 12. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*.
10. Постанова ВГСУ від 08.06.2004 року у справі № 44/1
11. Постанова Київського апеляційного суду у справі № 754/5784/18 від 22 січня 2020 року.
12. Постанова Верховного Суду України у справі № 760/4672/14 від 19.12.2018 року.

13. Ухвала Господарського суду м. Києва № 904/7494/17 від 14.11.2018 року.
14. Рішення Господарського суду м. Києва № 64591300 від 03.02.2017 року.
15. Постанова Верховного Суду у справі № 910/32742/15 від 18.10.2018 року.
16. Постанова ВГСУ від 08.06.2004 року у справі № 44/1.
17. Андрусенко О. М. Право на доменне ім'я: проблеми розуміння і реалізації / О. М. Андрусенко // Альманах права. Ціннісно-правові засади сучасних інтеграційних процесів в Україні. – 2015. – Вип. 6. – С. 387-389.
18. Бааджи Н.П. Доменне ім'я як об'єкт права інтелектуальної власності. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; НУ «ОЮА». Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса: Фенікс, 2013. Т. 2. С. 669-672.
19. Булат Н.М. Періодизація українського законодавства у сфері регулювання доменних імен. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1. С. 567-570
20. Булат Н.М. Поняття кіберсквотингу та його види. *Правова держава*. 2018. С. 72-80.
21. Гордеюк А. О. Проблема вдосконалення правового регулювання веб-сайтів і доменних імен в умовах інформатизації суспільства. *Гуманітарний часопис*. 2019. № 2. С. 73–83.
22. В домені .UA з'явилася можливість позасудового врегулювання спорів для імен другого рівня. Офіційний сайт ТОВ «Хостмайстер».
23. Демченко Т. С. Охорона товарних знаків (порівняльно-правовий аналіз) : монографія / Т. С. Демченко. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. – 184 с.
24. Дмитрик Н.А. Осуществление субъективных гражданских прав с использованием сети Интернет. Москва: Волтерс Клувер, 2006. 200 с.

25. Доменні спори: українська й міжнародна актуальна практика. Юрист&Закон: веб-сайт.
26. Доменное имя как объект интеллектуальной собственности.
27. Дорошенко О., Мінченко Н., Берестюк О. Причины виникнення конфліктів торговельних марок і доменних імен та способи їх вирішення. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 4. С. 16-21.
28. Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2004. 512 с.
29. Еннан Р. Особливості захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Інтелектуальна власність*. 2012. № 1. С. 39–48.
30. Жуванов Д., Стогній Є. Проблема доменних імен в Україні.
31. Загрія Н. Доменні спори: на чиєму боці суд? *Юридична газета online*.
32. Іваненко Д.Д., Сітак В.О. Правова природа доменних імен в мережі інтернет. *Правові горизонти*. 2018. Вип. 8 (21). С. 21-27.
33. Ієвіня О. В. Право на торговельну марку у системі цивільних прав : розвиток законодавства і сучасні проблеми (продовження) / О. В. Ієвіня // *Нотаріат і наука*. – 2008. – № 7–8. – С. 58-61.
34. Клименко А. А., Каландей В. О. Проблеми реалізації права інтелектуальної власності на інформаційні ресурси в Україні. Актуальні проблеми приватного права: матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Ірпінь, 28 листопада 2019 р.). Ірпінь: Університет державної фіскальної служби України, 2019. С. 93–96.
35. Коваленко Т. Кіберсквотинг, ринок купівлі та продажу доменів // *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 6. С. 40–45.
36. Кодинець А. Цивільно-правові аспекти реалізації суб'єктивних прав на доменні імена. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 1 (121). С. 18–21.

37. Колосов В. Природа прав на доменное имя -

<https://kolosov.info/kommentarii/priroda-prav-na-domennoe-imya>

[Електронний ресурс].

38. Кондратюк И.В. Домен UA: пароль к домену. Ник-хендл (nic-handle). Зоны домена (сервера, nserver). Регистратор вашего домена. Управление доменом и хостингом.

39. Кривенко А. И. Характеристика норм действующего законодательства в отношении доменных имен. *Управління розвитком*. 2014. № 6. С. 7-9.

40. Кулініч О.О. Доменне ім'я як похідний засіб індивідуалізації інформаційних ресурсів фізичних та юридичних осіб у мережі Інтернет. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 51. С. 195-201.

41. Лиска П.О. Захист прав інтелектуальної власності у всесвітній мережі. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 901-907.

42. Літавський Т. Теоретичні особливості захисту інтелектуальної власності в мережі Інтернет: національний підхід.

43. Логвиненко М. Особливості поетапного здійснення медіації у сфері інтелектуальної власності: перспективи для України. *Теорія і практика інтелект. власності*. 2019. № 6 (110). С. 100-108.

44. Лонг Д. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. *Практичний посібник*. Київ: «К.І.С.», 2007. 448 с.

45. Майданик Н. І. Право на доменне ім'я в мережі Інтернет. *Аномалії в цивільному праві України*: навч.-практ. посіб. / відп. ред. Р. А. Майданик. Київ : Юстініан, 2007. 912 с.

46. Михайлюк Г. О. Судова практика ЄС у сфері ІТ: окремі категорії справ / Г. О. Михайлюк // ІТ-право: теорія та практика : монографія / авт. кол.; за ред. Є. О. Харитоновна, О. І. Харитонової. – Одеса : Фенікс, 2017. С. 365–410.

47. Нагорный Р.С. Доменное имя как объект гражданского права. *Журнал российского права*. 2008. № 2(134). С. 122-132.
48. Науменко Ю. М. Кіберсквотинг як загроза системі правової охорони доменних імен в Україні. *Право та інноваційне суспільство*. 2016. № 2. С. 86-90.
49. Некіт К. Г. Доменне ім'я як об'єкт цивільних прав. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 23. С. 40-44.
50. Некіт К.Г. До проблеми розмежування доменних імен та товарних знаків. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса, 2017. Том 2. С.523-525.
51. Онлайн-словарь «Reword»
52. Перспективи застосування медіації у захисті прав інтелектуальної власності. УНІАН.
53. Петров М.В. Доменне ім'я як засіб індивідуалізації в цифровому середовищі. *Часопис цивілістики*. 2019. № 33. С. 92–96.
54. Попова Н.О. Кіберсквотинг як основний вид правопорушень в доменних спорах. *Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності* : Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції / За заг. ред. О. В. Черевка, О. П. Орлюк. Черкаси, 2015. С. 134- 137.
55. Рузакова О.А. Право интеллектуальной собственности.
56. Самусь А. Проблеми правової охорони доменних імен за законодавством України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №7. С.54-58.
57. Серго А. Доменные имена. Москва: Бестселлер, 2006. 368 с.
58. Серго А., Гладкая Е. Правовое регулирование доменных имен. *Хозяйство и право. Приложение*. 2010. № 3. С.49.
59. Смотров О.І. Виключне право на доменне ім'я: позиція Європейського суду з прав людини.

60. Старовойтова Г. Медіація: в яких сферах ІВ є найбільш ефективною?
61. Страхарчук А.Я., Страхарчук В.П. Інформаційні системи і технології в банках: навч. посіб. Київ: УБС НБУ: Знання, 2010. 515 с.
62. Ткаченко Д. Природа прав на доменні імена та методи їх юридичного захисту в Україні. Перша юридична експертиза.
63. Троцюк Н.В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності. *Юридичний вісник*. 2016. № 4. С. 116-124.
64. Харитоновна Е.И. Гражданские правоотношения интеллектуальной собственности, возникающие в результате творчества (концептуальные основы): монография. Одесса : Фенікс, 2012. 413 с.
65. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
66. Ярмач В. Ю. Поняття, ознаки та функції торговельної марки у праві Європейського Союзу. *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 1.
67. C-230/16 Coty Germany v Parfümerie Akzente [Електронний ресурс]
68. Case 79/01 Telekom [Електронний ресурс]
69. Case ZR 69/02 Literaturhaus [Електронний ресурс]
70. Shontell A., D'Onfro J. Million-dollar URLs: The most expensive domain names of all time. Business insider.